

žala študentské a fakultné výmenné programy. Osoba, ktorá privádzala študentov a mladých odborníkov do Krakova, bola naša drahá priateľka docentka Kornélia Jakubíková (ktorej kamaráti hovoria Biba). Krásna a očarujúca žena, statočná a sebavedomá vo svojich názoroch, bola účastníčkou našich terénnych výskumov a konferencií a na Slovensku to bola naša najlepšia sprievodkyňa. Píšem teraz v množnom čísle, pretože okrem mňa mala blízky vzťah aj s doktorkou Małgorzatou Maj a so všetkými členmi našej inštitúcie, ktorí sa zaujímali o kultúru Karpát. Stáva sa, že pri týchto príležitostiach sa viac sústreďíme na publikácie, terénny výskum a konferencie, pričom sa vytráca práve ten osobný rozmer našich kontaktov. No tieto prchavé záležitosti zostávajú v našich individuálnych spomienkach. Často sa mi stalo, že keď som sa na Slovensku zoznámil s ľuďmi, už od prvého stretnutia som mal pocit, ako by sme boli starými priateľmi. Ak mám byť úprimný, tento pocit som mal aj pri Milanovi Leščákovi v Bratislave. Možno je to jedna z vlastností Slovákov – ich otvorenosť.

Dobre, že sa časy zmenili. Naše priateľstvo bolo spočiatku pod dohľadom sovietskeho profesora, ktorý ako vedec rýchlo upadol do zabudnutia. Naša spolupráca vytrvala a nepotrebovali sme na to ani profesora Bromleya. Aj keď jednu zásluhu predsa len mal: inšpiroval nás k jednotnému prejavu a pre svoju škrobenosť, si to ani neuvedomil.

Vzdajme sa už tohto "vyslúžilého uvažovania", skutočné porozumenie a priateľstvo existuje medzi ľuďmi, ktorí sú slobodní. Keď o tom tak teraz premýšľam, rád by som upozornil, že naša spolupráca má počiatky v pohnutých časoch. Skutočnosť, že sme nejako dokázali tieto problémy prekonať, predstavuje najväčšiu hodnotu našej spolupráce.

Czesław Robotycki

Seminarium Ethnologicum a Seminarium Ethnologicum Szegediense

Bol som v treťom ročníku na univerzite, keď môj profesor, Béla Gunda (1911 – 1994) oznámil, že študenti, ktorí vedia po anglicky či po nemecky, sa môžu prihlásiť na letný študentský seminár Seminarium Ethnologicum, ktorý organizovala katedra etnológie na Univerzite Komenského v Bratislave od 10. do 22. septembra v roku 1971. Povedal nám, že seminár povedie Ján Podolák a okrem študentov zo Slovenska sa na ňom zúčastnia aj naši kolegovia z Poľska, Rumunska, Ukrajiny, Maďarska a zrejme aj z iných krajín, všetci v sprievode učiteľov. Počas seminára budú študenti robiť terénny výskum niekde na Slovensku a vytvoria tematické skupiny pod dohľadom učiteľa alebo výskumníka z radov popredných výskumníkov zo Slovenska a zahraničia. Táto myšlienka sa mi zapáčila a prihlásil som sa s odporúčaním od profesora Bélu Gundu. Toho roku sa na seminári ako zástupca

Maďarska zúčastnil aj Ivan Balassa (1917 – 2002), námestník riaditeľa Poľnohospodárskeho múzea v Budapešti, ako jeden z vedúcich výskumníkov. Ja som reprezentoval katedru etnológie z Debrecína.

Z Bratislavy do miesta konania tohoročného semináru – Vyšné Ružbachy – to bola dlhá cesta autobusom. Šlo o známe kúpele v regióne Spiš. Ubytovaní sme boli po troch a ja som sa ocitol na izbe s Janezom Bogatajom (Lublana, Slovinsko) a s chlapcom zo Švédska. Bohužiaľ, jeho meno som si nezapamätal. (Janez Bogataj je v súčasnosti jeden z popredných predstaviteľov slovinskej etnológie. A aj napriek tomu, že som navštívil Lublanu niekoľkokrát, znovu som sa s ním už nestretol.) S úžasom a závišťou som počúval, ako nám ten švédsky chlapec rozprával o svojom výskume chovu oviec na Sardínii. V tej dobe sa nám, maďarským študentom ani nesnívalo o možnosti výskumu v zahraničí, a to nielen z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov!

Denné aktivity a programy boli podriadené presnému harmonogramu. V tom čase som sa práve venoval výskumu pastierskej kultúry v oblasti Hortobágy, tak som sa pridal ku skupine, ktorá skúmala pastiersku kultúru. Prestávky na jedlo dodávali našim dňom tempo, no bolo aj dosť času na objavovanie okolia dediny. Neskúmali sme iba dedinu samotnú, autobusom sme sa dopravovali na viacero iných lokalít, podľa záujmu jednotlivých skupín. Ešte stále mám poznámky, ktoré som si v tom čase robil, čiže viem, že prvý deň sme navštívili Jakubany, druhý deň Plavnicu, tretí – Legňavu a Starinu. Na štvrtý deň sme videli Šarišské Jastrabiev šarišskom regióne, kde sme mali možnosť navštíviť pastierske obydlia – salaše. Sedemnásteho septembra bola naša skupina v dedine Kolačkov.

Avšak centrom boli Vyšné Ružbachy, kde sme večery trávili ponorení do debát, spievania a vzájomného spoznávania sa. V poobedňajších hodinách viedli učiteľia a výskumníci čiastkové semináre. Seminár Ivana Balassu zo dňa 17. septembra bol na tému "Rurálne hospodárenie". Presne si pamätám, ako sme spolu s Ivanom Balassom spievali maďarské ľudové piesne. Na vlastné uši som sa presvedčil, že maďarské piesne novšieho štýlu a slovenské ľudové piesne sú prakticky rovnaké, nielen v melodike, ale často aj v textovej zložke.

Pre niekoho, kto pochádza z Veľkej maďarskej nížiny, bolo veľmi prínosné vidieť iný druh prírodného prostredia a v rámci neho spoznať pastierstvo horského (karpatského) typu, jeho stavby, spôsoby spracovania mlieka a nástroje pri tom používané. Vedúci výskumných skupín poskytovali veľmi užitočnú podporu. Veľa som sa naučil od Ioana Vladutiua (1920 – 1991) z Bukurešti, ale, ak ma pamäť neklame, jeho rodina pochádzala z oblasti Maros (Marosludas/Ludus, Transylvánia) a vedel rozprávať plynulo po maďarsky. (Neskôr bola po ňom pomenovaná jedna zo škôl v spomínanej dedine.) Dňa 21. septembra prednášal o kultúrnych elementoch spojených s horským pastierstvom, ktoré sú univerzálne pre všetky horské kultúry. Konkrétne si pamätám jeho diskusiu o vatre. Členovia našej malej výskumnej skupiny rozprávali o tom, čo sa naučili. Stále mám referát, ktorý som napísal o svojich zážitkoch zo seminára a o tamojšom výskume pastierstva. Hovoril som po maďarsky a bolo to prekladané do slovenčiny. Páčila sa mi sku-

točnosť, že účastníci semináru si našli spoločnú reč, aj keď nie všetci slovenskí študenti vedeli po nemecky či anglicky. Niektorí z nich vedeli po maďarsky. A mám pocit, že spomedzi bratislavských študentov bolo aj jedno maďarské dievča. Michal Markuš (1912 – 2004) bol jedným z vedúcich výskumníkov. Neskôr, od 80-tych rokov až po jeho smrti, sa medzi nami rozvinulo blízke a dobré priateľstvo. Na seminári rozprával 18. septembra o kultúre stravovania.

Pastieri a slovenskí dedinčania nás prijali veľmi vrelo. Keď sa dozvedeli, že som Maďar, skúšali používať tých pár maďarských slov, ktoré poznali. Tieto malé gestá upevnili moje presvedčenie, že ľudia Karpatskej kotliny a hlavne Slováci a Maďari sú spolu zviazaní silnými kultúrnymi a emocionálnymi putami. Na salašoch sme jedli veľa bryndze, čo malo, samozrejme, za následok výborný dopad na naše trávenie. A to ani nespomínam nádhernú prírodu. Veľmi veľa som fotografoval a v súčasnosti sa tieto fotografie nachádzajú v archíve katedry etnológie v Debrecíne.

Osemnásteho septembra sme sa presunuli do Levoče cez Ždiar, Tatranskú Lomnicu a Poprad. Odtiaľ sme navštívili gréckokatolícke dediny Nižné Repáše a Olšavica. Až tu som videl, ako ďaleko na západ sa dostali gréckokatolícki Rusíni. Pre mňa bola jedným z vrcholov práve návšteva Levoče, dejiska mnohých maďarských románov. Stále si pamätám ten úžasný pocit pri pohľade na Chrám sv. Jakuba, ako som obdivoval oltáre a sochy, ktoré som poznal iba z fotografií. A celá tá atmosféra mesta, jeho staré domy dýchali minulými storočiami.

Prírodzene, tiež sme absolvovali exkurziu do regiónu Spiš. Presne si spomínam na Podolínece a Starú Lubovňu. V Podolínci si pamätám prvú školu v Uhorsku založenú piaristami, kde študovali mnohí slávni ľudia, a v Lubovni vo mne ožili spomienky na Gyulu Krúdyho (maď. spisovateľ, pozn. prekl.). Nezabudnuteľným zážitkom bol výstup na rozsiahlu zrúcaninu hradu, rovnako ako aj mnohé šarišské dedinky so svojimi stredovekými kostolíkmi a starými domami, ktoré sme videli cestou autobusom. Túto oblasť nikdy nedobýli Turci.

Na základe mojich spomienok môžem povedať, že Seminarium Ethnologicum bolo v tom období neprekonateľné podujatie. Bola to jedinečná príležitosť pre študentov etnológie zo socialistického bloku na spoznanie sa, na získanie kontaktov a tiež na vyskúšanie si pohybu na medzinárodnom poli a vymieňanie si poznatkov v cudzích jazykoch. Bolo pre mňa zaujímavé znovu si po 39 rokoch čítať poznámky a zošity, kde som si zhromažďoval skúmaný materiál. V ďalších rokoch sa Ján Podolák snažil posunúť seminár do susedných krajín. Spomínam si, že jeden sa mal konať aj v Debrecíne, no z pre mňa neznámych dôvodov sa neuskutočnil. A tým bola dlhá séria seminárov prerušená.

Práve preto jedna z prvých vecí, ktoré som urobil potom, ako som v roku 1993 začal pôsobiť na katedre etnológie na Univerzite v Segedíne, bolo, že na základe mojich osobných skúseností zo Slovenska som znovu spustil Seminarium Ethnologicum, teraz však v rámci Univerzity v Segedíne. Koná sa každý druhý rok pod novým názvom Seminarium Ethnologicum Szegediense. Štruktúra si sčasti zachovala slovenský model, hlavne však medzinárodný charakter podujatia. Komunikačným jazykom je angličtina. A slovenský vzor sa tiež odráža v dôraze na

kolektívny terénny výskum. Avšak prináša nové prvky v spôsobe jeho organizácie. Každý seminár má ústrednú tému, na ktorú je nazerané z rôznych uhlov pohľadu.

Účastníci zo zahraničia, študenti, ako aj učitelia sa musia pripraviť na vybraný problém. Dva dni sú venované príprave na kolektívny terénny výskum. Príprava spočíva v prednáškach zameraných na teoretické aspekty a vtedy sa aj tvoria výskumné skupinky. Po 2 – 3 dňoch výskumu sú 1 – 2 dni venované prezentovaniu predbežných výsledkov a následným diskusiám. Na základe týchto diskusií sú neskôr počas semestra pripravované štúdie určené na publikáciu v dvojazyčnom (maďarsko-anglickom) zborníku. Pre nás je veľkou cťou v mnohých prípadoch privítať na seminári v Segedíne ako učiteľov, tak aj študentov z Bratislavy. Takto táto pôvodne slovenská iniciatíva žije ďalej v Maďarsku. No spoločný cieľ zostáva rovnaký: navzájom spoznávať naše kultúry a vyučované výskumné metódy a tiež rozvíjať vzťahy medzi katedrami pomocou profesionálnych priateľstiev. Ján Podolák a jeho tím pripravili tejto myšlienke solídne základy.

Gábor Barna

Brněnští studenti na VII. Seminarium Ethnologicum (Opatová 2. 9. – 13. 9. 1974)

Když nás oslovili naši bratislavští kolegové, abychom přispěli do jubilejní publikace byť jen vzpomínkami či sentencemi na to, co pro nás znamenala účast na Seminarium Ethnologicum v Opatové (okr. Trenčín), společném terénním výzkumu se slovenskými a zahraničními studenty etnografie a folkloristiky, ocitli jsme se zpočátku na půdě „oral history“ jednak vzhledem k době, která od této akce uplynula, jednak proto, že naše výzkumné materiály byly dávno předány organizátorům Seminararia. Ovšem, jakmile jsme začali vzpomínat a pomalu rekonstruovat náš téměř dvoutýdenní pobyt na Trenčínsku, shodli jsme se na jediném: účast na VII. Seminarium Ethnologicum v nás všech zanechala hlubokou, nesmazatelnou stopu, vzhledem k neobyčejně přátelské atmosféře a protože vybočovala z dosavadního rutinního vysokoškolského studia, stejně jako např. zahraniční poznávací cesty organizované profesorem Richardem Jeřábkem. Zároveň to byla naše první konfrontace se zahraničním světem na badatelském poli.

Nejprve vytanuly na mysli vzpomínky na to, jak jsme na Slovensko cestovali. Do Trenčína jsme jeli začátkem září z Brna autobusem v doprovodu prof. R. Jeřábka s pocitem, jestli nejsme náhodu tak trochu „vyvolení“, že nás (Lia Černíková, Jana Tomancová, Miroslav Válka), vybral na tuto akci z mnoha dalších studentů. Perfektně zorganizovaná akce začala odvozem z trenčínského autobusového nádraží, který realizoval muzejní pracovník, etnograf Milan Chlebana,